

**Jaana Isomäki: Taiteen ja taidekeskuksen merkitys kehitysvammaisille
(Kehitysvammaisten Kettuki- taidekeskuksen toiminnan suunnitelmasta vuosille 2006-07)**

2000-luvulle tultaessa on moni asia muuttunut kehitysvammaisen nuoren ihmisen elämässä verrattuna tilanteeseen hänen vanhempiensa aikaan. Moni asia on normalisoitunut. Nykyinen kehitysvammaisen nuori on ollut hoidossa tavallisessa lähipäiväkodissa yhdessä muiden samanikäisten kanssa, mennyt kouluun kuin muutkin – tosin ehkä eri luokalle, erityisluokalle – ja leikkinyt samoja leikkejä kuin muutkin. Peruskoulun jälkeen hän käy ammattikouluja ja menee töihin, muuttaa pois kotoa. Hän käyttää kännykkää, internetiä, meseä, hän irkkaa ja larppaa. Hän seurustelee, matkustelee ja menee ehkä avoliittoon tai naimisiin. Negatiivisia asenteita häntä kohtaan vielä löytyy, mutta vähemmän kuin ennen. Arvostavaa suhtautumista ja kumppanuutta on enemmän kuin ennen.

Kun puhutaan tasa-arvosta, on paljon jo tapahtunut. Joitakin vuosikymmeniä sitten edes oppioikeus ei ollut kaikille kehitysvammaisille itsestään selvyyttä. **Tasa-arvossa on kuitenkin vielä paljon myös kohentamista – ennen kaikkea arjen elämässä.**

Kehitysvammaisuus ei ole sairaus eikä sitä voida parantaa, mutta **yhteiskunnan palveluja ja tukea lisäämällä ja asenteita muuttamalla siitä usein aiheutuvat haitat ovat minimoitavissa.** Tämä on jo nähtävissä siinä, kuinka nykyiset peruskoulun ja ammattikoulun läpikäyneet nuoret kehitysvammaiset omaavat paljon normaaleja yhteiskuntataitoja ja osaavat vaatia tasa-arvoista paikkaansa yhteiskunnassa. Koulutuksen lisääminen on vaikuttanut siihen, että yhä useampi kehitysvammaisen antaa hyvän työpanoksen tavallisilla työpaikoilla muiden työntekijöiden joukossa. On paljon töitä, joihin on harjaannuttu ja joissa kehitysvammaisten työpanosta voi olla jopa hankala korvata.

Kun kehitysvammaisia ihmisiä pienestä asti integroidaan muiden joukkoon, muuttuvat asenteet vähitellen. Totutetaan näkemään, että kehitysvammaisen ihminen osaa monia asioita ja oppii monia uusia asioita, kun hän saa siihen asianmukaista opetusta ja ohjausta. Että jokaisella ihmisellä on hyvät puolensa ja huonot puolensa, että jokaisella voi olla lahjakkuutta. Kehitysvammaisuus ei ole asia, joka vaikuttaa kaikkeen ihmisessä, ei peitä alleen kaikkea muuta ihmisen persoonallisuudessa, perimässä, taipumuksissa, taidoissa jne. **Esimerkiksi taiteellista, musikaalista, liikunnallista lahjakkuutta voi olla kehitysvammaisissa ihmisissä siinä missä muissakin.**

Jos kehitysvammaisen henkilö on esimerkiksi kuvataiteellisesti lahjakas, hän kuitenkin törmää nyky-Suomessa useisiin epätasa-arvon muureihin. Ensimmäinen voi olla se, ettei hän lapsena pääse muiden taiteellisesti lahjakkaiden lasten tavoin kuvataidekouluun. Toinen on se, että peruskoulun jälkeen on vain muutama paikka koko Suomessa, missä hän voisi opiskella kuvataidetta. Ja kolmas: jollei hän halua opiskella kuvataidetta, niin harrastaakin hän voi sitä aktiivisesti vain joillakin paikkakunnilla esim. kansalaisopiston ryhmässä tai muussa kerhossa. Jos hän kaikesta tästä huolimatta silti tekee taidetta, hänen töitään ei taideyleisö pääse näkemään, koska hänen on lähes mahdotonta itse kehystää töitään, saada käyttöönsä galleriaa, järjestää näyttelyä ja suoriutua kaikesta tästä aiheutuvista taloudellisista kuluista. Hänen on myös vaikea itsenäisesti valvoa etujaan taiteilijana (tekijänoikeudet, myynti, erilaiset sopimukset, apuraha-anomukset jne).

Kehitysvammaisen henkilön tarpeet ovat inhimillisiä, samanlaisia kuin muillakin. Mielekkään tekemisen tarve, tunnustuksen saamisen tarve, itsensä ilmaisun tarve, oman lahjakkuuden esille saamisen tarve, omien rajojen kokemisen tarve. **Kehitysvammaisuuden ydin on kuitenkin juuri siinä, että hän useimmiten ei voi täysin itsenäisesti toteuttaa tarpeitaan, vaan tarvitsee siihen ulkopuolista apua ja tukea.** Eikä hän tarvitse sitä välttämättä minkään fyysisen rajoituksen takia,

kuten kuuro, sokea tai liikuntavammainen ihminen, vaan ymmärryksen, oma-aloitteisuuden ja yhteiskunnassa-itsenäisesti-toimimisen-taitojen ”vamman” vuoksi.

Kun kehitysvammaisia taiteellisesti lahjakkaita henkilöitä on tuettu, annettu pitkäjänteistä, ammattitaitoista ja tavoitteellista opetusta ja ohjausta, annettu mahdollisuus tehdä taidetta, ovat tulokset olleet häikäiseviä: ”piristysruiske suoraan visuaalisen taiteen suoneen”, sanoo Harri Kalha Kirsikodin kehitysvammaisten taiteesta (Ateljee Hännätön kissa, Kiasman julkaisuja 82/2002, s.32). Kehitysvammaisten taide valloittaa yleisön ja saa vammattomien taiteilijoiden arvostusta, pääsee gallerioihin ja museoihin, on esillä julkisuudessa, tulee myydyksi – mutta tarvitsee siihen paljon tukea ja apua.

Tarvitaan organisaatio, joka tekee tämän kulttuuriteon – **auttaa kehitysvammaisia taiteellisesti lahjakkaita ihmisiä toteuttamaan lahjojaan ja pääsemään esille, auttaa yleisöä saamaan nähtäväkseen tämän osan suomalaista taidetuotantoa.** Tätä tarkoitusta varten on perustettu Kehitysvammaisten taiteilijoiden tuki ry eli Kettuki. Kettukin päätarkoitus on perustaa Suomeen kehitysvammaisten taidekeskus. Taidekeskuksen keskeinen tehtävä on tehdä kehitysvammaisten taidetta tunnetuksi ja kohottaa sen arvostusta. **Taidekeskuksen merkittävä tehtävä on edistää tasa-arvoa** - parantaa kehitysvammaisten henkilöiden mahdollisuuksia harrastaa taidetta, opiskella sitä ja myös harjoittaa taiteilijan ammattia tasavertaisena muiden, vammattomien taiteilijoiden kanssa. Taidekeskuksen tuottaman ja tukeman näyttelytoiminnan avulla tuodaan arvokasta piilossa ollutta taidetuotantoa myös suuren yleisön nähtäväksi.

Taiteen merkitys terveydelle on kiistaton. Mielenterveys, vireys, kuntoutuminen kohenevat taiteen keinoin. Vanhuksilla ja sairaalapotilailla tämä on todettu useissa tutkimuksissa (mm. H-L.Liikanen: Taide kohtaa elämän – Arts in Hospital –hanke ja kulttuuritoiminta itäsuomalaisten hoitoyksiköiden arjessa ja juhlassa, SMS-julkaisut, 2003) ja kehitysvammaisten henkilöiden osalta kokemukset ovat täysin saman suuntaisia. Sama elämänlaatua kohentava vaikutus on nähtävissä yleensäkin harrastusten suhteen. Kehitysvammaisilla ihmisillä ei pelkästään taiteen harjoittaminen ammattimaisesti, vaan myös sen harrastaminen asiantuntevasti ohjattuna ja tuettuna kohottaa selvästi itsetuntoa, osallisuuden tunnetta ja siten psyykkistä hyvinvointia. Teatterin ja kuvataiteen myönteiset vaikutukset kehitysvammaisten nuorten opiskelijoiden omanarvontuntoon ja käyttäytymiseen ovat nähtävissä selkeästi mm. Perttulan erityisammattikoulun taideprojekteja seurattessa.

syyskuu 2005

© Jaana Isomäki